

แบบอ่านรอบคัดเลือก

มาถึงบางบรรณวิจิตร
ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นดิน
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็อำนาจ
ล้วนหนามหนีบเจ็บแสบคับแคบใจ

ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอยกา

(นิราศภูเขาทอง)

ความหมายของวรรคทอง

วรรคทองบทนี้เป็นตอนที่กวีเดินทางมาถึงตำบลบางธรรม เมืองนนทบุรี
วรรคทองนี้เป็นบทพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของกวีโดยเชื่อมโยงกับชื่อสถานที่ กวีรำพันว่าในยามที่
ตกทุกข์ได้ยากเช่นนี้ ชื่อบางธรรมยิ่งสะกิดใจให้โศกเศร้ายิ่งขึ้น กวีพรรณนาความรู้สึกเจ็บปวดคับแค้นใจใน
โชคชะตาของตนว่า แผ่นดินกว้างใหญ่ไพศาลและหนาถึง ๒๔๐,๐๐๐ โยชน์ แต่กวีซึ่งเป็นมนุษย์ตัวเล็ก ๆ
คนหนึ่ง เมื่อถึงคราวเคราะห์ กลับหาที่พำนักอาศัยให้เป็นสุขมิได้ ไม่ว่าไปแห่งหนใดก็ประสบแต่ทุกข์เข็ญ
ราวกับถูกหนามแหลมทิ่มแทง มีแต่ความอึดอัดคับแคบใจ ต้องทนว่าเหวเร่ร่อนเรื่อยไปเหมือนนกไร้รัง

ความดีเด่น

วรรคทองนี้เป็นการคร่ำครวญพรรณนาความรู้สึกทุกข์โศกของกวีที่ชะตาชีวิตพลิกผันจากหน้ามือเป็น
หลังมือ จากที่เคยมีวาสนา ได้ถวายการรับใช้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กลับกลายเป็น
คนสิ้นไร้ไม้ตอกไม่มีแม่ที่อยู่อาศัย บทกลอนนี้จึงแสดงให้เห็นอารมณ์หวนละห้อยสร้อยเศร้า ความเจ็บปวดน้อย
เนื้อต่ำใจในโชคชะตาที่ผันผวนด้วยน้ำเสียงที่แสดงความคับแค้นใจอย่างถึงที่สุด ทำให้ผู้อ่านสลดใจและ
สะเทือนอารมณ์ไปกับชะตากรรมของกวี

กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่โดดเด่นที่สุดในวรรคทองบทนี้ คือ การที่กวีกล่าวถึงความอัปยศของตนเองโดย
การพรรณนาว่า แม่แผ่นดินจะกว้างใหญ่ไพศาลยิ่ง แต่กลับไม่มีที่แห่งใดที่กวีจะอาศัยอยู่ได้แม้แต่ที่เดียวแม้กวีมี
ขนาดร่างกายเพียงน้อยนิด บทกลอนในตอนต้นอาจทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า แผ่นดินกว้างใหญ่ แต่เหตุใดคน
คนหนึ่งจึงหาที่อาศัยไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงลงไปจะเข้าใจว่า กวีไม่มีที่อาศัยไม่ใช่เพราะไม่มีที่กว้างขวางพอ
แต่เพราะชะตาชีวิตที่พลิกผันจากหน้ามือเป็นหลังมือ ความรู้สึกอัปยศหนทาง ความไร้ญาติขาดมิตร และไร้สิ้น
ที่พึ่งพาต่างหากที่ทำให้กวีรู้สึกว่ามีที่ใดในแผ่นดินนี้ที่กวีจะอาศัยอยู่อย่างมีความสุขได้

ข้อดีเด่นอีกประการหนึ่งของวรรคทองบทนี้ คือการสรรคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความทุกข์โศก
หลายคำมาเรียงร้อยกันเพื่อย้ำอารมณ์ทุกข์โศกให้ชัดเจนรุนแรง เช่น *ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น* นอกจากนี้
กวียังใช้ความเปรียบที่แสดงความรู้สึกเจ็บปวดรวดร้าวกับชีวิตที่เต็มไปด้วยอุปสรรคว่า เหมือนมี *หนามหนีบ*
ที่หัวใจ ทำให้ *เจ็บแสบ* อยู่ตลอดเวลา การเปรียบตนเองกับ *นกไร้รังเร่อยู่เอยกา* ยิ่งทำให้เห็นภาพอันน่าเวทนา
ของกวีที่เต็มไปด้วยความว่าเหว โดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่ง ไม่มีที่พำนักพักพิงต้องเร่ร่อนไปตามลำพัง

ดังที่ได้กล่าวมา วรรคทองบทนี้จึงมีทั้งการสรรคำใช้อย่างประณีตเพื่อให้เกิดทั้งเสียงสัมผัสไพเราะและ
ความหมายที่กินใจ ทั้งยังใช้ภาพพจน์ความเปรียบที่ทำให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจในโชคชะตาที่พลิกผันและ
ความอัปยศหนทางของคนคนหนึ่งอย่างลึกซึ้ง เป็นบทที่แสดงให้เห็นว่าแม้กวีจะตระหนักในความจริงของ
ชีวิต แต่ก็ยังไม่อาจทำใจยอมรับได้ จึงได้พรรณนาความรู้สึกด้วยถ้อยคำที่เด่นออกมาจากหัวใจที่เจ็บช้ำอย่าง
แสนสาหัส วรรคทองบทนี้จึงเป็นบท *สลลวปังคพิสัย* ที่จับใจ ยากจะหาค่าประพันธ์บทใดมาเทียบเทียมได้
